

6. Сочинения / К. Маркс и Ф. Знгельс. — М.: Госиздат полит. лит-ры, 1955.

7. Туган-Барановский М. И. Промышленные кризисы: Очерк из социальной истории Англии — К.: Наук. думка, 2004. — 369 с.

8. Экономические кризисы / Варга Е. С. — М.: Наука, 1974. — 432 с.

9. *Scumpeter J.* Business Cycles: A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process. — New York Toronto London : McGraw-Hill Book Company, 1939, 461 pp.

Статтю подано до редакції 05.0209 р.

УДК 338.246.025.2:334.72

В. М. Диба, канд. екон. наук, доцент, докторант

ИНТЕЛЕКТУАЛИЗАЦИЯ И ДИНАМИЗМ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Статья посвящена анализу проблем информатизации, интеллектуализации как главных ресурсов развития предпринимательства та регулятивного влияния його на економіку.

Статья посвящена анализу проблем информатизации, интеллектуализации как основных ресурсов предпринимательства и регулятивному его влиянию на экономику.

КЛЮЧОВЫЕ СЛОВА: предпринимательство, хозяйское регулирование, механизм рыночного регулирования, информатизация, интеллектуализация.

Актуальность исследования. Важливым чинником еволюції господарського регулювання, його спроможності динамічно змінюватися постають процеси, що відбуваються у підприємницькій діяльності під впливом ключових ресурсів розвитку, якими у сучасному світі постають інформація і знання, що виявляються основними інструментами якісно нового рівня життєзабезпечення і фактором розвитку виробництва, забезпечують стійкі конкурентні переваги і трансформуються у додану вартість.

Наразі, оскільки в економіці України не виправдалися сподівання щодо того, що ринковий механізм із розгортанням приватизації автоматично забезпечить модернізацію й необхідні параметри розвитку підприємництва й подолання розбалансованості економіки, особлива увага приділяється українському підприємству, яке долає досить нелегкий шлях внаслідок недосконалості правового поля, відсутності ефективної системи фінансування і кредитування, недоліків податкового законодавства стосовно підприємництва, відсутності внутрішньої мотивації для інвестування й впровадження нових технологій, нестачі фахових знань і досвіду, зростання цін і тарифів на нафтопродукти, електроенергію, сировину, матеріали, транспортні витрати, послуги зв'язку тощо.

Однією з головних причин, що гальмують підприємництво у країні, була і залишається недостатня ефективність процесів реформування власності, що призвело до утворення значного прошарку власників, не орієнтованих на розвиток і довгострокове вкладення капіталу. Незважаючи на це, підприємництво досягло в Україні певних успіхів, переважно щодо створення власної інфраструктури: комерційних банків, страхових та інвестиційних компаній, консалтингових, юридичних і аудиторських фірм, суб'єктів інформаційного бізнесу тощо.

Метою статті є аналіз факторів і джерел розвитку підприємництва і його регулятивного впливу на економіку.

Викладення основного матеріалу. Підприємництво постає насамперед економічним інститутом і за цією точкою зору виявляється провідним елементом системи господарювання і діє в ньому як сила, що зумовлює постійні коливання, зміну пропорцій. Це, зрештою, призводить до досягнення економічної рівноваги. Із прискоренням процесу змін у факторах виробництва, у формах організації праці підприємництво весь час переводить економіку в новий вимір і тим самим порушує господарський порядок і рівновагу в економіці. Порушення макроекономічного порядку супроводжується вираженістю й пропорційністю всередині самої підприємницької діяльності, що виявляється як звичайна сила ринку, підпорядкована вдосконаленню механізму рівноваги. Це відбувається тоді, коли на ринку функціонує велика кількість фірм, формується конкурентне середовище і тим самим створюються умови для встановлення рівноваги.

Підприємець як самостійний та економічно відособлений суб'єкт господарювання співробітничає з іншими підприємцями, перебуває з ними в тісних відносинах і подібний взаємозв'язок

між підприємцями утворює цілісну організаційну систему, що базується на суспільній кооперації поділу праці. У суспільне ціле підприємців об'єднують відносини насамперед товарообміну, тому для економіки України, як і для економіки будь-якої іншої країни, першочергове значення має формування механізму ринкового регулювання. У цілісній системі самоорганізації підприємців функцію громадського регулятора суспільного виробництва виконує ринок. Підприємницька активність може діяти і як звичайна сила ринку, що сприяє розвитку механізму рівноваги. Так відбувається тоді, коли збільшується кількість фірм, що діють на ринку. Це формує конкурентне середовище і тим самим сприяє механізму рівноваги. Однак, очевидно, це стосується того періоду діяльності, коли зростає кількість підприємств. Цей процес є виразом підприємницької активності і досить часто про її ефективність судять за динамікою чисельності підприємств, однак ніяк не характеризують якісний зміст підприємницької активності та його господарського регулювання.

Підприємництво як самостійна ініціативна господарсько-фінансова, посередницька діяльність громадян спрямована на отримання прибутку (доходу), яка здійснюється від свого імені на власний ризик і під свою особисту майнову відповідальність або ж від імені і під майнову відповідальність юридичної особи — підприємства (організації).

Практична діяльність і сучасна економічна наука визначає підприємництво як особливий вид діяльності, в основу якого покладені такі ознаки, як свобода вибору напрямів і методів діяльності, самостійність у прийнятті рішень; постійна наявність фактора ризику; орієнтація на досягнення успіху (користі); інноваційний характер діяльності.

Еволюція підприємницької діяльності пов'язана з розвитком форм її здійснення, які відповідають трьом основним етапам. Перший — малий бізнес, у якому суб'єкт господарювання щодо зовнішнього середовища незалежний, однак його внутрішня структура управління має централізований характер, лідерство виявляється повною мірою. Другий етап характеризується розвитком середніх форм бізнесу. Незалежність зберігається, але ускладнюється процес прийняття рішень. Структура управління ускладнена внаслідок збільшення її розмірів, проте вона зберігає централізований характер, хоча можуть з'явитися елементи децентралізації із жорсткими обмеженнями. Діяльність підприємця також змінюється і переходить від творчості до адміністрування. Лідерство підприємця зберігається, однак з'являються елементи колек-

тивного прийняття рішень. Останній етап розвитку — корпоративна форма ведення бізнесу, коли незалежність господарської діяльності зберігається, процес прийняття рішень складний, подібний бізнес має комплексний характер і передбачає розвиток корпоративної форми шляхом «невелика корпорація — крупна корпорація — глобальна корпорація», поступово збільшується централізація, проте до оптимального розміру, перевищення якого знижує ефективність підприємництва взагалі й може призвести до економічних втрат.

Підприємцям притаманні особлива етика і навіть своєрідний світогляд, корисна система господарювання. Виразом підприємницького динамізму насамперед є створення підприємства — суб'єкта господарювання, формою підприємництва яке є тоді, коли простежуються чотири чітко виражених стадії: пошук нової ідеї та її оцінка; впорядкування бізнес-плану; пошук необхідних ресурсів; управління створеним підприємством. Хоча ці стадії мають логічну послідовність, на практиці жодну з них не можна ні розпочати, ні завершити у відриві від інших [4]. Усі разом вони утворюють основу підприємницької діяльності. Мета кожного підприємця — максимізація прибутку, й отже, розширення масштабів господарської діяльності. Це неминуче призводить до загострення конкуренції за кращі умови і зростання обсягів виробництва підприємців, які відносно один одного постають як суперники, порушники спокою, руйнівники усталених зв'язків і пропорцій.

Господарювання підприємця — це боротьба за можливість організації виробництва, його існування і найкращий результат. Новий підприємець відокремлюється як самостійна частина з існуючого організованого цілого, тому із виконанням основних функцій, удосконаленням їх підприємець створює специфічний механізм регулювання.

Економічне значення ролі підприємця полягає в його орієнтованому впливі на динамічні процеси рівноваги і нерівноваги економічної системи: перший передбачає збалансованість попиту і пропозиції, другий — розбалансованість цих параметрів ринку. Основна роль підприємця полягає у певному впливі на забезпечення регулювання системи, що здатне привести ринки до стану рівноваги, тобто суб'єкт підприємництва постає врівноважувальною силою, а не навпаки. Отже, оскільки підприємству належить особливе місце у сучасній економіці з огляду на його можливості зниження розбалансованості економічної системи, це має бути визначальним щодо розвитку підприємництва у державі.

Підприємець завжди прагне встановити порядок як усередині власного виробництва, так і навколо себе, змінює власні функції та економічні зв'язки, що зумовлює особливий антибюрократичний стиль господарської поведінки. Підприємництво постійно спирається на науково-технологічну, організаційну, комерційно-економічну й управлінську творчість, використовує нові підходи до розв'язання господарських завдань із застосуванням інформаційних технологій, інфраструктури, відповідних інформаційної галузі й бізнесу обробки інформації, електронної комерції, інших складових ринку інформації та нового виду діяльності — сфери виробництва знань. Посилення інформатизації й інтелектуалізації підприємництва, здійснення інноваційної діяльності, інформаційно-аналітичне її забезпечення визначає динамізм підприємництва, змінює критерії оцінки його ефективності, можливості отримувати економічні вигоди. Відтак йдеться про якісне перетворення підприємництва на основі використання активів інтелектуального капіталу, створення інноваційної продукції, що виявляється вагомим фактором довгострокового розвитку та підвищення конкурентоспроможності економіки України.

Аналітична оцінка розуміння підприємництва на різних етапах розвитку товарного виробництва дає змогу дійти висновку про двоїстий характер сутності підприємництва: з одного боку, підприємливість притаманна економічній людині, суб'єктові господарювання, з іншого, — підприємництво постає атрибутивною ознакою ринкової системи господарювання, визначає її інтенсивність, динамізм змін й ефективність розвитку.

В Україні підприємництво розвивається переважно лише кількісним зростанням самостійних приватних підприємств — дуже обмежено у виробничій сфері (тим більше — інноваційних одиниць), де насамперед формується і регулюється підприємницька діяльність. Щоправда, навіть підприємства, що із утворенням мали намір здійснювати виробничу діяльність, у специфічних вітчизняних умовах стали займатися переважно торговельною і посередницькою діяльністю, що сприяло формуванню ринкової інфраструктури, однак не забезпечило глибоких змін в економіці, не сприяло подоланню загальної економічної нестабільності; принагідно зауважимо, що у важкій промисловості підприємництво практично не розвивається.

Динамізм підприємницького регулювання залежить від економічного середовища, що може бути класифіковано різноманітними засобами. Не всі обставини зовнішнього середовища безпосередньо діють на рушійну силу підприємництва у власному

сенсі [2]. У будь-якому разі ефективна підприємницька діяльність стає можливою лише за наявності певної суспільної ситуації — підприємницького середовища, під яким розуміють передусім ринок, ринкову систему відносин, особисту свободу підприємця, тобто його власну незалежність, що дає змогу приймати підприємницькі рішення, які, на його погляд, будуть найефективнішими, дієвішими і максимально прибутковими. У сучасному українському суспільстві ще побутує думка, що підприємець діє тільки у власних інтересах, наразі ці міркування безпідставні, оскільки підприємець у ринкових умовах не може не орієнтуватися на споживача, від якого залежить прибуток, добробут і перспектива підприємця. Природно, що в умовах масового зубожіння населення діяльність підприємця роздратовує ще й тому, що тривалий час у суспільстві проповідували примітивну побутову філософію, що руйнувало підприємницьке середовище, знищувало «підприємницький дух».

Нині розглядають сім елементів формування середовища підприємництва, від яких залежить динамізм його регулювання: економічні умови, політична ситуація, правове середовище, соціально-культурне середовище, фізичне або географічне середовище і, нарешті, інституційне, організаційно-технологічне середовище, що залучає всю сукупність інститутів — від рекламних агентств до банків [5]. Така характеристика економічного середовища підприємництва виглядає досить повною, однак лише побіжно стосується підприємницької діяльності, принаймні, наведена класифікація допускає з боку підприємця лише реакцію на фактори кожного елемента, а не активний вплив на їх регулювання і перетворення. Нас цікавлять насамперед ті компоненти економічного середовища, що є не тільки передумовою його діяльності, а й безпосередньо характеризують зміст та об'єкт його регулювання і настання пов'язаних із цим істотних змін.

Сфера, обставини, в яких функціонує підприємець, і фактори, що впливають на його поведінку, настільки різноманітні, що саме це насамперед пояснює труднощі у визначенні сутності механізму регулювання підприємництва. Підприємець діє одночасно в кількох сферах, наприклад виробничій, інформаційній, інтелектуальній, фінансовій, торговельній, посередницькій. Очевидно, що виробничі вимоги відрізняються від умов фінансових взаємовідносин або стосунків з покупцями. Внаслідок цієї його дії підприємництво не можна розглядати лише як різновид поведінки, що дотримується принципу альтернативного вибору корисностей, витрат, виробничих можливостей тощо. Підприємництву

притаманні універсализм і динамізм регулювання, інтегрування форм діяльності, крім закономірностей розвитку окремих сфер.

Практикою доведено, що зв'язків між підприємствами й інформації про них, значно більше, ніж самих підприємств. І це істотно ускладнює аналіз функціонування виробництва, інформаційні й інтелектуальні його складові, зв'язки і підвищує взаємну відповідальність партнерів. Результати діяльності кожного з них дедалі більше залежать від чіткої роботи інших, що виступають як постачальники і споживачі. Якщо один з них не виконав своїх договірних зобов'язань, то порядок порушується за всім ланцюгом, скільки б у ньому не було зайнято суб'єктів господарювання. Таким чином, системне оточення підприємств включає різноманітні об'єкти, зміна властивостей яких впливає на стан підприємства, і на який, у свою чергу, впливає воно саме.

Формування підприємницького середовища — це не тільки національна проблема, але й міждержавна. У межах замкнених міждержавних угруповань (наприклад, ЄС) відбувається процес створення єдиного підприємницького простору, тобто умови для здійснення підприємницьких функцій стають у цих країнах схожими. Для України ж залишиться досить актуальною проблема її включення в європейський і світовий підприємницький простір. Тільки у такому разі може призупинитися процес втечі українського капіталу за кордон. Взагалі ЄС сьогодні є прикладом нової моделі регіонального об'єднання країн, де регулювання економічного і політичного життя здійснюється на національній основі й одночасно на вищому, наддержавному рівні. У процесі створення єдиного ринку в ЄС розширюється економічне співробітництво країн-членів цієї організації, яке вимагає забезпечення стабілізації національних валют та єдиної валюти євро, усунення адміністративних бар'єрів у міжнародних економічних зв'язках, широкого взаємопроникнення країн-членів ЄС в їх економіку шляхом вільного переливу капіталу і робочої сили, тобто країни-члени ЄС застосовують наддержавне регулювання підприємництва, головними цілями якого є як зміцнення єдиного внутрішнього ринку і створення наднаціональних органів, так і усунення адміністративних перешкод, формування єдиного підприємницького простору через уніфікацію законодавчої бази.

Проте без нагромадження певної позитивної маси інноваційно спрямованого підприємництва, навряд чи Україні вдасться ввійти у світовий простір або хоча б європейський. Скоріше за все, найдоцільнішим може стати більш глибока її інтеграція у складі СНД. Такий висновок впливає з того, що підприємницький про-

стір являє собою територіальну цілісність, у межах якої певні фактори впливають на професійну діяльність підприємця, і навпаки, підприємець повинен враховувати ці фактори у своїй професійній діяльності.

До зовнішнього середовища підприємство пристосовується в основному через ринок і конкуренцію. Якщо підприємство як виробник є єдиним вагомим представником на ринку, то ринок використовує його інформацію без будь-яких змін; якщо виробників багато, ринковий механізм оптимізує порядок і тим самим з'являється нова інформація, яка через канали зворотного зв'язку надходить у систему виробництва і відповідно змінює його. Але однієї ринкової інформації для діяльності підприємства недостатньо, оскільки воно тісно пов'язане з іншими суб'єктами на території держави і вплив цих суб'єктів на підприємство неоднозначний.

Конкуренція є головною рушійною силою підприємництва, яка забезпечує функціонування основних ринкових регуляторів (ціни, втрат, прибутку тощо), виробництво на основі використання знань інноваційної, пристосованої до потреб ринку продукції. При цьому підприємець має відрізнити монополістичну ситуацію на ринку, пов'язану з концентрацією виробництва на рівні підприємств, від ситуації, коли пропозиція концентрується на рівні ринку. Відбувається зосередження виробництва на найефективніших підприємствах і встановлюється контроль над значною частиною ринку, тому в більшості наукових праць, присвячених підприємництву, увага зосереджується в основному на діяльності підприємця у ринковій системі. І справді, це загальна сфера діяльності всіх без винятку суб'єктів ринку, необхідна ланка активності будь-якого ділового підприємництва. Сфера обміну, продажу — галузь, у якій усе спрямоване на одержання максимального прибутку від діяльності.

У той же час підприємницька поведінка і тут відрізняється високою активністю і розмаїтістю. Її завдання полягає в тому, щоб якомога точніше спрогнозувати загальну ситуацію на ринку, поведінку покупців, оцінити відповідність виробленого продукту споживчому попиту, визначити власні перспективи на даному ринку з урахуванням наявних і майбутніх конкурентів. Значна роль у забезпеченні успіху належить інформації і створеній на основі використання знань інноваційній продукції, врахуванню можливих ризиків і рекламі у реалізації такої продукції (інформації, знань) на ринку. Створюється розгорнута система збуту продукції, розробляються і регулюються нові схеми взаємовідносин з контрагентами, підприємець змінює і вдосконалює ринкове

середовище. Визначення можливих обсягів збуту продукції доповнюється аналізом взаємодії покупців і продавців. Йдеться про поведінку і мотиви потенційних споживачів, адекватність діяльності конкурентів на зміни в ринковому середовищі, стан товарного ринку, потенційно-ліцензійну ситуацію, оцінку конкурентоспроможності продукції і послуг на ринку. Ось чому для чіткої орієнтації будь-якого ринкового суб'єкта дуже велике значення має наявність відповідної інформації.

Збільшення обсягу інформації, виробництво інноваційної продукції сприяє посиленню динамізму підприємницької діяльності, спонукає до прийняття оптимальних рішень. Рішення можуть бути спрямовані як на сферу безпосереднього виробництва, так і сферу міжвиробничих відносин. Це — принциповий момент господарювання, оскільки від правильно прийнятого підприємцем рішення залежить успіх функціонування і розвитку підприємства.

Прийняття рішень передувє постановка цілей. Метою є не тільки виробництво заради задоволення потреб; метою може бути і виживання, і зростання, і творчість, і соціальний комфорт, і технологічна досконалість тощо. Пояснюється це тим, що підприємство — це соціально-господарська структура, засіб і механізм життєдіяльності більшості людей, де відбувається вся їх активна творча діяльність. Саме на підприємстві люди задовольняють свою головну потребу в праці, спілкуванні, у визнанні з боку колег, членів сім'ї, а за сучасних умов — і в одержанні матеріальних і соціальних благ. Аксиоматично і те, що за цим напрямом відбувається «стикування» інтересів окремого підприємства й інших господарств, оскільки кожне з них є об'єктом споживання результатів діяльності іншого.

На ринку власні інтереси і мета підприємства зустрічаються з інтересами і цілями, що виходять із зовнішнього для підприємства середовища. Не зважати на них підприємство не може. Саме ринок і підштовхує його до необхідності поєднання власних інтересів із зовнішніми обставинами за допомогою якісного виконання своїх функцій. Завдяки такому поєднанню на підприємстві створюються умови для встановлення відповідного господарського порядку.

Сучасний підприємець постійно повинен збирати і відстежувати інформацію про нові прогресивні технології, передові методи господарювання, вивчати попит на продукцію. Володіння комплексом інформації дозволяє йому стабілізувати внутрішній господарський порядок, своєчасно модернізувати виробництво, налагоджувати й підтримувати економічні зв'язки з іншими

суб'єктами господарювання. Тобто, у діяльності підприємця винятково важливе значення має інформаційне забезпечення. У сучасному світі інформація набула самостійного існування у зв'язку з розвитком інформаційних технологій і створенням спеціальних потоків їх руху. Інформація стала новим чинником виробництва поряд з капіталом, працею, землею, підприємницькими здібностями і можливостями, наукою. Використання інформації може компенсувати обмеженість виробничих ресурсів і відкриває доступ до нових, забезпечує прийняття раціональних технологічних і комерційних рішень.

Інформація стає і потужним чинником посилення динамізму підприємницького регулювання і прискорення змін в економіці. На практиці підприємець може застосувати два варіанти організації інформаційного забезпечення. По-перше, провести дослідження власними зусиллями, по-друге, скористатися послугами інших. З позиції ефективності другий спосіб переважаючий, але це не виключає використання першого або комбінації дослідження обох напрямів.

Увесь хід історії економічного розвитку свідчить, що завжди з'являються фактори, які порушують звичний хід подій. Спочатку зміни, що відбуваються, не впливають на загальну тенденцію руху або принаймні їх виникнення залишається непоміченим. Потім із збільшенням кількості факторів формується такий критичний потенціал, що не відповідає традиційному функціонуванню. Виникає невідповідність старого і нового, тобто суттєва суперечність.

В умовах швидкої зміни споживчих переваг швидше відбувається і процес зміни виробництва. Організувати таке перепрофілювання виробництва можна новій господарській структурі, ініціатором створення якої постає відповідний підприємець або уряд відповідно до розробленої ним цільової програми.

За всієї важливості наявності в суспільстві підприємств, що безпосередньо задовольняють потреби населення, провідними ланками залишаються такі, де зосереджена основна частина технологічного і науково-виробничого потенціалу країни. Від того, як реально відбуватиметься в економіці процес системного і міжсистемного вдосконалення та функціонування найбільших підприємств, науково-виробничих комплексів, вирішальною мірою залежить перспектива антикризової стабілізації і становлення економічного потенціалу в Україні.

Відомо, що велике підприємство завжди має додаткові виробничі можливості порівняно з дрібнішими підприємствами, хоча і

програє в мобільності. Ресурс виробничої кооперації зберігся у сучасній українській промисловості. Він доповнюється тим, що кожне підприємство використовує не одну, а сукупність різних технологій, має у своєму розпорядженні висококваліфіковані кадри. Будь-яка кооперація відзначається можливістю власного переконбінуння, зміни спеціалізації, побудови нового виробничого апарату. Використання цих можливостей в Україні ускладнено сьогодні її технологічною відсталістю, специфічною формою монополізму, що обмежує, однак не позбавляє можливості модернізації виробництва. У ширшому плані необхідна розробка загальної концепції структурної перебудови економіки, яка врахувала б її слабкі і сильні сторони.

В умовах внутрішньої неоднорідності економіки і різноспрямованої інформації лише за допомогою багаторівневого механізму регулювання, що доповнює підприємницьке саморегулювання регулюванням із центру, можна призупинити спад виробництва. Позаяк варто демонополізувати економіку шляхом створення нових організаційних форм підприємництва: великих вертикально інтегрованих міжгалузевих концернів, корпорацій, асоціацій, торговельних центрів, що можуть узяти на себе функції економічної координації і середньострокового регулювання. Такі крупні суб'єкти підприємництва здатні функціонально концентрувати навколо себе дрібні підприємства, створювати умови для їх підтримки і поширення.

Не потребує особливих доказів, що великі економічні структури можуть вирішувати глобальні проблеми. Ось чому в українській економіці в процесі ринкової трансформації особлива увага має приділятися великим підприємствам. Важливо враховувати, що в будь-якому разі склад і структура таких підприємств визначаються індивідуально, на основі врахування стану виробництва і ринку. Все залежить від технологічного взаємозв'язку між підприємствами, що входять до складу фінансово-промислової групи, від ступеня їх самостійності, фінансової відособленості, характеру організації і керування.

Максимізація прибутку із мінімізацією витрат як головна мета підприємця визначає динамічність підприємництва, що спонукає до підвищення ефективності господарської діяльності, адже й інші виробники прагнуть до досягнення саме такої мети. З огляду на існуюче правове поле та організаційно-економічні умови нашої країни пропонуються такі пріоритетні напрями становлення і розвитку підприємницьких структур: формування і підтримка малих форм підприємницької діяльності; розвиток підприємни-

цьких структур у базових галузях господарської діяльності; розробка ефективних напрямів співпраці малих, середніх і великих підприємств; державне стимулювання і підтримка становлення інноваційних підприємств, об'єднання сфер науки та підприємництва для виведення економіки країни на якісно новий, вищий рівень на світовій арені. Перший напрям означає забезпечення якомога швидкого насичення ринку товарами і послугами, впровадження досягнень науково-технологічного прогресу, розширення експортних можливостей, зайнятості значної частини населення. Другий напрям передбачає наявність підприємницьких структур у галузях народного господарства, в яких забезпечується швидка окупність інвестиційних коштів, зайнятість значної частини населення, ефективне співвідношення між експортом та імпортом вироблюваної продукції. Третій напрям визначається ефективністю співпраці різних суб'єктів господарювання через поєднання їх інтересів. Саме така співпраця сприяє доступу на ринок передових технологій, прискоренню впровадження нововведень, виходу на нові ринки, скороченню витрат, пов'язаних з укладанням угод, зниження ризику підприємницької діяльності. У межах четвертого напрямку розкривається можливість забезпечення ефективного функціонування підприємницьких структур за рахунок залучення інвестицій іноземного і національного капіталу завдяки спеціальним пільговим економічним механізмам; використання переваг міжнародного розподілу праці для розширення експорту і створення умов для виробництва імпортозамінної продукції, вивчення і впровадження на практиці світового досвіду у сфері організації, управління і фінансів, прискорення інноваційних процесів.

Донині однією з актуальних функцій підприємця і підприємництва взагалі постає виробниче інвестування. Загальновідомо, що джерела інвестування слід шукати насамперед усередині підприємства. За вітчизняної ситуації саме інтеграція фінансових і промислових виробничих одиниць в єдині великі організаційно-господарські структури могла б істотно сприяти розвитку інвестиційної активності. Організація фінансово-промислових груп здатна вирішувати проблеми й іншого порядку: йдеться про залучення середніх і дрібних виробництв до наукового потенціалу; вирішення питань взаємних неплатежів; оптимальне поєднання великих, середніх і малих підприємств на основі їх взаємодії та ефективного впливу.

Вирішення цих проблем може сприяти стабілізації процесів нерівномірності відтворення. Відомо, що ступінь інтенсивності

господарювання змінюється. В економічній теорії зазначається, що етапи активного розвитку виробництва поступаються місцем періодам застою. Інтенсивність господарювання неоднакова й на галузевому рівні: якщо в одних галузях відбувається піднесення ділової активності, то в інших можливий її спад.

Фінансово-промислові групи можуть оптимізувати використання ресурсів через перерозподіл їх між партнерами, надати необхідну підтримку тим підприємствам, що перебувають у скрутному становищі. Вигода тут очевидна для всіх. Так, якщо один з партнерів потрапляє в критичну ситуацію, то іншому доводиться вступати в контакт і укладати контракти з іншими партнерами, знаходити для себе вигідніші моделі зв'язку. За таких умов різко зростають трансакційні витрати. Їх можна уникнути, якщо частину коштів, отриманих учасниками фінансово-промислової групи, використовувати на модернізацію і поліпшення становища підприємства-партнера. В результаті наданої допомоги відновлюється оптимальна відповідність між учасниками виробничо-фінансової діяльності.

Отже, механізм підприємницького саморегулювання функціонує в напрямі постійного пошуку ефективних шляхів і методів господарювання.

Література

1. Дамари Р. Финансы и предпринимательство: финансовые инструменты, используемые западными фирмами для роста и развития организаций / Пер с англ. — Ярославль: Елень, 1993. — 276 с.
2. Диба М. І. Регулювання в сучасній економічній системі: Монографія. — К.: КНЕУ, 2000. — С. 168—178.
3. Колот А. М. Інноваційна праця та інтелектуальний капітал // Економічна теорія. — 2007. — № 2. — С. 3—13.
4. Хидрич Р., Питерс М. Предпринимательство. 4.1. — М.: Наука, 1991. — С. 61.
5. Хоскинг А. Теория предпринимательства. — М.: Наука, 1993. — С. 288.
6. Чухно А. А. Интеллектуальный капитал: сутьность формы і закономірності розвитку // Економіка України. — 2002. — № 12. — С. 61—67.
7. Чухно А. А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України. — К., 2003. — 631 с.